

PAVLOV (OKR. BŘECLAV)

Východní okolí obce–lokality Pavlov II a Pavlov VI. Gravettien. Sídliště. Předstihové a záchranné výzkumy. Uložení: ARÚ AV ČR Brno.

Dlouhodobá strategie ARÚ AV ČR v intravilánu a okolí obce Pavlov směřuje na západním okraji obce k důsledné ochraně klasické lokality Pavlov I, která byla v roce 2004 zahrnuta do návrhu na vyhlášení národní kulturní památky „areál Dolní Věstonice–Pavlov“. Na východním okraji obce (tj. širší okolí lokality II; srv. Klíma 1976) počítá územní plán s výstavbou rodinných domků. Mimo to tudy v roce 2007 proběhla výstavba kanalizace mezi obcemi Milovice–Pavlov. Středisko pro paleolit a paleoetnologii proto do východního okolí směřovalo dohledové práce, předstihové a záchranné výzkumy, při nichž došlo k objevu nové lokality Pavlov VI.

Lokalita II. Gravettien. Okolí sídliště. Předstihový výzkum.

V dubnu 2007 byl proveden výkop na stavební parcele 5694 ve spodním (severním) sousedství lokality II, kde naše sondáž zastihla 0,4 m ornice a poté spraš až do celkové hloubky 3,20 m (obr.27). Níže po svahu je patrný profil ve výkopu pro nerealizovanou stavbu, dokládající sesuv redeponovaných terciérních jíílů a sutí po prudce ukloněném jílovitém podloží, překrytý spraší (obr.28). Z průběžného povrchového průřezu vyplývá, že terén se v současné době sklání k SV poměrně plynule, avšak mocnost kvartérního pokryvu v podloží značně kolísá. Místa vystupují na povrch terciérní jíly a sut' a vytvářejí tzv. sedimentační „okna“, jinde se zahlubují několik metrů mocná souvrství spraše.

Lokalita VI. Gravettien. Sídliště. Záchranný výzkum.

V průběhu května a června jsme sledovali výkop pro kanalizaci vedený mezi obcemi Pavlov a Milovice.

Obr. 27: Pavlov II, střední část. Výkop pod stavbou rodinného domku zastihl více než 3 m čisté spraše. Fig. 27: Pavlov II, central part. Excavation under the building site revealed 3 m thick deposit of sterile loess.

Podstatná část výkopu probíhala rovinným terénem, kde rýha o šířce 0,8–1 m protínala 1–2 m holocenních svahovin a v jejich podloží čistou pleistocenní spraš, rovněž poměrně mocnou. Na východní periferii obce Pavlov se terén zvedal směrem k objektům zemědělského družstva. Dne 27. 6., v nadmořské výšce 205 m n.m., přetřala kanalizační rýha barevně výraznou čočku tmavých humózních sedimentů o délce 4–5 m. V návaznosti na poslední číslování paleolitických lokalit na katastru obce Pavlov (Svoboda a kol. 2002) jsme novou lokalitu, která je od lokality II zřetelně oddělena, označili nejbližším volným číslem VI. Zhruba 30 m níže po svahu, kde vystupují na povrch terciérní sedimenty, jsme již při předchozích sběrech lo-

Obr. 28: Pavlov II, spodní část. Stratigrafický profil ve výkopu pro nerealizovanou stavbu. Sesuv redeponovaných terciérních jílu a sutí po ukloněném jílovitém podloží, překrytý spraší. Fig. 28: Pavlov II, lower part. Stratigraphic section in a building site excavation. It shows redeposition of Tertiary silts and debris along the clayish bedrock, covered by loess.

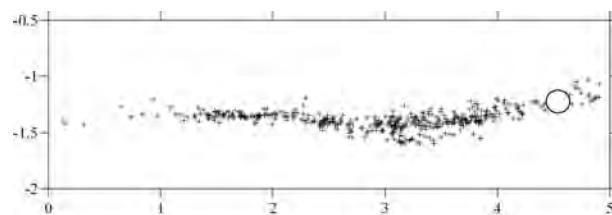
Obr. 29: Pavlov VI. Stratigrafický profil odkrytý ve výkopu kanalizační rýhy. Fig. 29: Pavlov VI. Stratigraphic section visible in the excavation of a canal.

kalizovali malou koncentraci artefaktů (Verpoorte, Žemla 2000), která s novou lokalitou VI prostorově souvisí.

Stratigrafie

Základní profil v místě výkopu – s přihlédnutím ke stratigrafii v okolních sondách – byl následující (obr.29,30):

1. Ornice a redeponované sedimenty. Mocnost: až 0,8 m.
2. Spraš (místy geliflukčně resedimentované horizonty sprašové hlíny), světlá, vápnitá s cicváry, záteky a bročky Fe³⁺, Mn²⁺. Mocnost: 0,6–0,7 m.
3. Čočka kulturní vrstvy, šedá až hnědošedá. Tvoří ji jílovito-prachovitý materiál, vápnitý, s limonitickými pruhy, Mn-bročky, uhlíky, artefakty a dalším antropogenním materiálem. Mocnost v centrální jámě dosahuje 0,35 m, v okolí 0,15–0,1 m, směrem k okrajům čočka plynule vyklíňuje.
4. Půdní sediment, hnědošedý, prostoupený světlejšími polohami, jílovito-prachovitý, vápnitý (s cicváry), s uhlíky, bročky Fe³⁺ a Mn²⁺. Mocnost: 0,5 m.
5. Poloha šterku

Obr. 30: Pavlov VI. Vertikální distribuce artefaktů ve 2. (středním) pásmu zkoumané plochy. Kolečko znázorňuje velký mamutí kel. Fig. 30: Pavlov VI. Vertical distribution of artifacts in 2. (central) zone of the excavated area. The circle indicates the position of a mammoth tusk.

Tab. 6: Pavlov VI. Přehled radiokarbonových dat. Kalibrace podle programu CalPal (quickcal 2007 ver.1.5., 31.03.2008). Tab. 6: Pavlov VI. Radiocarbon dates, calibrated by CalPal (quickcal 2007 ver.1.5., 31.03.2008)

Lokalita/hloubka (cm)	Číslo vzorku	Výsledek (BP)	Kalibrace (cal BC)
Pavlov VI / 150	GrA-37867	19970 ± 80	nekalibrované
Pavlov VI / 155	GrA-37627	25950 ± 110	28985 ± 337
Pavlov VI / 170	GrA-37628	26110 ± 130	29078 ± 339
Pavlov VI / 173	GrA-37629	23460 ± 100	nekalibrované

Obr. 31: Pavlov VI. Celkový pohled na zkoumanou plochu směrem k jihu. V centru je jáma vyplněná uhlíky a přepálenými kameny, vlevo jsou patrné výrazné varné jamky, vpravo mamutí kly a kosti. Fig. 31: Pavlov VI. General view of the excavation area facing south. A pit filled with charcoal and burnt stones is situated in the center, to the left are boiling pits, to the right mammoth tusks and bones.

Datování

Vzorek z nejvyšší polohy měl příliš nízký obsah uhlíku (cca 5%) a nelze jej považovat za spolehlivý; rovněž vzorek ze spodní polohy neodpovídá stratigrafické situaci. Naproti tomu obě data ze středních poloh, po kalibraci prakticky současné, zapadají do série 11 radiokarbonových dat ze sousední lokality Pavlov I (Svoboda, ed. 2005, 30, tab. 1) a odpovídají tím vrcholnému pavlovienu (což je v souladu s archeologickým materiálem – viz níže).

Planigrafie

Čočka kulturní vrstvy byla směrem k jihu skryta do obdélníkové plochy 5×3 m a rozdělena na kvadranty A-E a 1-3, které jsme ve dnech 28. 6.–16. 7. prozkoumali standardními metodami paleolitického výzkumu (obr. 31). Sondy v okolí byly archeologicky sterilní. Horizontální rozptýl zaměřených artefaktů (obr. 32) potvrzuje, že se jedná o unikátní, prostorově izolovaný sídelní celek, jehož průměr lze odhadnout na 4–5 m (obdobnou situaci v rámci areálu Dolní Věstonice–Pavlov představuje například sídelní celek LP/1–4 na severním svahu v Dolních Věstonicích II, srv. Svoboda 1990).

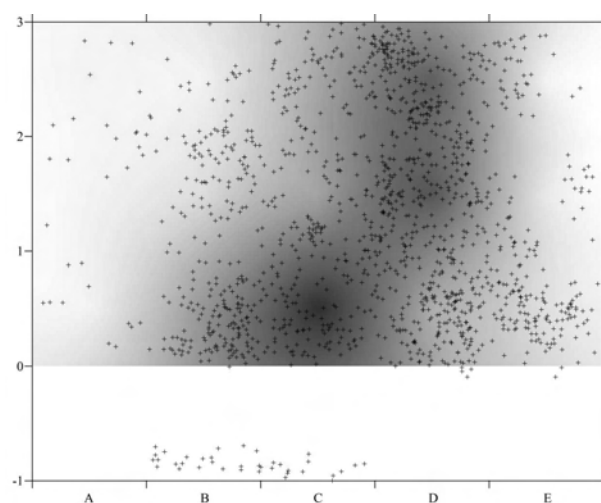
Centrálně byla umístěna jáma oválného půdorysu o rozměrech 1,2×0,8 m a maximální hloubce 0,35 m. Tvar deprese, původně zřejmě pravidelný, je mírně de-

formován druhotným svahovým posunem souvrství. Výplň tvoří sytý tmavý až černý humózní, jílovito-prachovitý sediment s četnými uhlíky (i velkých rozměrů) a přepálenými kameny. Centrální jámu v nepravidelném kruhu obklopovala série přilehlých jamek o průměru 0,15–0,25 m a hloubce kolem 0,15 m. Jejich výplň buď odpovídala obsahu centrální jámy, nebo se od ní odlišovala nápadně hnědavým až rzivým zabarvením. Celý komplex jámy (pečicí) a okolních jamek (varných) interpretujeme jako zařízení pro tepelnou přípravu potravy, což potvrzují i četné kameny prošlé žárem. Analogické situace známe z Pavlova I, Dolních Věstonic II a z plošně zkoumaných přehrášů severočeského mezolitu (Okrouhlík).

V západní části plochy navazovala kumulace větších mamutích kostí, a to velký kel (délka přesahuje 2 m), 2 kly menších rozměrů (0,7 m–0,8 m), pánevní kost, obratle a žebra. Další velké kosti a kameny byly volněji rozptýleny v celé ploše. Na mamutích kostech jsou patrné antropogenní zásahy, jako je například vylámaný otvor v dlouhé kosti mamuta (obr. 33) či pazourkový artefakt zaražený v baži mamutího klu (obr. 34,35).

Určení štěrkových klastů

Ve vzorku z výplně centrální (pečicí) jámy zjistil Daniel Nývlt štěrkové valouny pegmatitu a aplitu (moldanubikum, pravděpodobně z povodí Jihlavy) a muskovitického kvarcitu (brněnský masiv nebo moldanubikum, po-

Obr. 32: Pavlov VI. Horizontální distribuce trojrozměrně zaměřených artefaktů (+) a artefaktů z výplavu (rastrované plochy). Fig. 32: Pavlov VI. Horizontal distribution of three-dimensionally recorded artifacts (+) and artifacts from wet-sieving (hatched).

Obr. 33: Pavlov IV. Mamutí kost s vylámaným otvorem.
Fig. 33: Pavlov VI. Mammoth bone with chipped off perforation.

vodí Jihlavy nebo Svratky), úlomky ruly nejistého původu (pravděpodobně ze štěrků z povodí Jihlavy), bazální badenské slepence (místního původu či z povodí Dyje), vulkanit, dále valoun jemnozrného slídnatého pískovce (pravděpodobně z české křídly v povodí Svratky), spečené destičky vápnitých jemnozrných pískovců se zapечenými uhlíky a otiskem kosti (pravděpodobně němečické–podmenilitové–souvrství, dnes vycházející na povrch v širším okolí Pavlova, Přítluk apod.) a destičkovité klasty vápence z Pavlovských vrchů.

Vegetace

Fragmenty zuhelnatělého dřeva byly hojné v celé ploše sídliště a koncentrovaly se ve výplni jam a jamek. Podle určení Věry Čulíkové ve všech analyzovaných vzorcích kvantitativně převažuje smrk ztepilý (*Picea abies*) následovaný modřínem opadavým (*Larix decidua*) (často jde o nerozlišitelné fragmenty obou jmenovaných dřevin). Pouze třemi fragmenty je zastoupena borovice lesní (*Pinus sylvestris*, kvadrant C2) a jediným zlomkem dub (*Quercus sp.*, kvadrant D2). Tento výsledek je dobře srov-

Obr. 34: Pavlov VI. Mamutí kel s vraženým úštěpem.
Fig. 34: Pavlov VI. Mammoth tusk with an embedded flake.

natelný s dosavadními antrakologickými analýzami z areálu Dolní Věstonice–Pavlov (např. Opravil 1994).

Schránky terciérních měkkýšů

K určení bylo předáno celkem 82 vzorků, a to 58 odebraných přímo při výzkumu na lokalitě, 1 označený jako „sběr z haldy“ a 23 získaných dodatečně z výplavů. V tomto materiálu zjistila Šárka Hladilová 135 ks relativně kompletnějších exemplářů a 48 úlomků schránek měkkýšů.

Mezi měkkýši výrazně převládají kelnatky a plži, zatímco mlži byli zastoupeni pouze 2 drobnými úlomky. Kelnatky, mlži a většina plžů jsou fosiliemi mořského původu a středno/svrchnomiocenního (převážně badenského, sarmatského a panonského) stáří a již jako fosilie byly obyvateli sídliště Pavlov VI sbírány. Jejich druhové spektrum je poměrně pestré: kromě nejpočetnějších kelnatek (druh *Dentalium badense* Partsch) se hojněji vyskytují různé druhy plžů rodů *Pirenella*, *Melanopsis*, *Turritella*, *Conus* a *Terebralia*. Obdobně jako na dalších lokalitách v tomto prostoru (např. Pavlov I, Dolní Věstonice, Milovice–Hladilová 1994; 1997; 2005) pocházejí i tyto fosilie z miocenních sedimentů karpatské předhlubně a vídeňské pánve.

Povrch schránek je vesměs silně navětralý. Na některých fosiliích byly zjištěny zřetelné stopy lidských zásahů – umělé otvory, zářezy, zbytky červeného barviva, resp. černé uhlíkaté hmoty. Většina uměle perforovaných schránek představuje patrně spíše odpad vzniklý při této činnosti, nikoli hotové ozdoby.

Kromě fosilních mořských měkkýšů byly ve studovaném materiálu zjištěny i četnější úlomky ulit kvartérních suchozemských plžů *Succinea oblonga* Draparnaud, *Cepaea sp.* a *Euomphalia strigella* (Draparnaud), kteří zřejmě pocházejí přímo z prostoru, resp. širšího okolí lokality Pavlov VI.

Osteologický materiál

Během výzkumu byl získán hojný paleontologický materiál čítající celkem 5334 kostí. Z toho je 3139 neučitelných (59 % z celkového počtu kostí) a 1047 (20 % z celkového počtu kostí) bylo spálených. Z určených kostí patří

Obr. 35: Pavlov VI. Mamutí kel s vraženým úštěpem, detail.
Fig. 35: Pavlov VI. Mammoth tusk with an embedded flake, in detail.

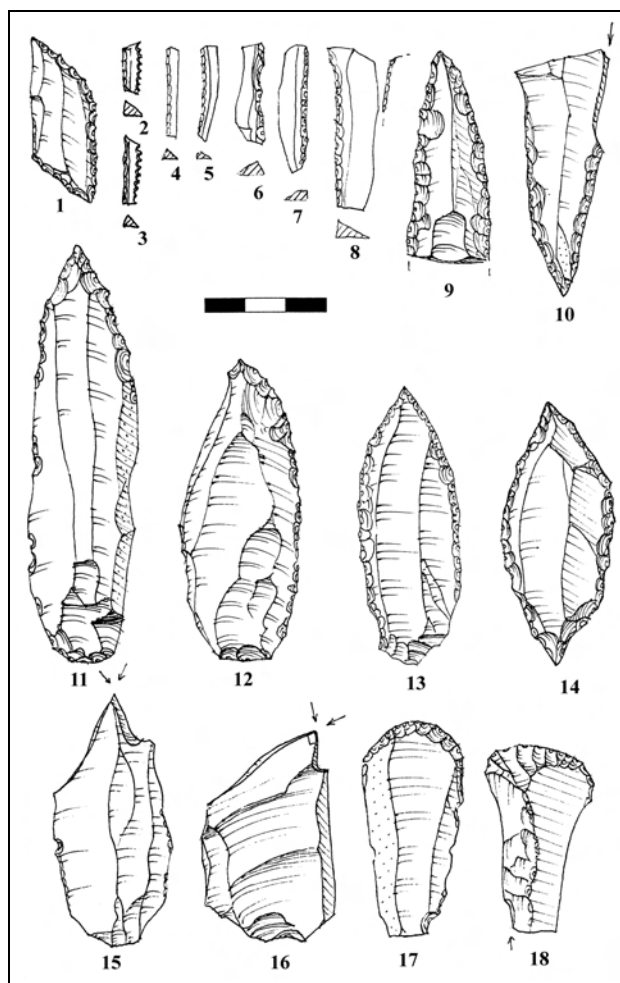
nejvíce mamutovi (*Mammuthus primigenius* – 70%), následuje velikostní kategorie velký savec (velikost koně či bovida – 9%), dále kategorie středně velký savec (velikost soba či vlka – 6%) a vlk obecný (*Canis lupus* – 6%). Méně je zastoupen kůň sprašový (*Equus germanicus* – 3%) a sob polární (*Rangifer tarandus* – 3%), dále kategorie malý savec (velikost lišky či zajíce – 1%) a liška polární (*Vulpes lagopus* – 1%). Ojedinelé se vyskytl rosomák (*Gulo gulo* – 0,2%), medvěd (*Ursus sp.* – 0,1%) a zajíc (*Lepus sp.* – 0,1%).

Mamut je zastoupen dvěma jedinci, a to jedním pohlavně dospělým (mezi 20 až 25 lety) a jedním mládětem starým 2 až 5 let. Soudě podle velikosti klu to byla pohlavně dospělá samice a mládě bylo pravděpodobně její. Ostatní zvířata byla zastoupena jedním jedincem. Z mamuta, koně, soba, vlka a lišky se zachovaly téměř všechny kosti skeletu. Mamut s mládětem byl zřejmě uloven na místě, zatímco menší zvířata byla zřejmě donesena na místo v celku a zde poté zpracována. Výjimku tvoří medvěd, z něhož je zachován pouze prstní článek, což může naznačovat přítomnost stažené kožešiny. Většina kostí je pokryta červeným barvivem, ať už byl jeho účel rituální nebo praktický. Jeden fragment mamutí kosti je pokryt dehtem, což ukazuje na přítomnost kosti v redukčním prostředí.

Kamenná a kostěná industrie

Štípaná industrie je vyrobena z různých typů „pazourku“, v blízkosti ohniště přepáleného; typologickou strukturu ilustruje obr. 36. Přestože celá kubatura kulturní vrstvy byla proplavena, je skupina mikrolitů relativně nevelká (okrajově retušovaný kosodélník jako nový typ geometrického mikrolitu, obr. 36: 1, provázený mikročepelkami, čepelkami a typickými pilkami s otupeným bokem, obr. 36: 2–8). Charakteristická je pro Pavlov VI skupina hrotitých retušovaných čepelí a dvojhrotu (obr. 36: 9–14). Kvantitativní převaha rydel (obr. 36: 10, 15–16) nad škrabady (obr. 36: 17–18) není tak výrazná, jak to bývá v gravettienu obvyklé; výskyt ostatních nástrojů je spíše ojedinelý (odštěpovač, bočně retušované čepele). V rámci chrono-typologické struktury gravettienu (Svoboda, ed., 1994, 215) se Pavlov VI jednoznačně hlásí k té facii (či stylu), kterou charakterizují pečlivé okrajové retuše na čepelích i ústěpech, hrotité čepele a hroty, a to za relativně nižšího zastoupení mikrolitů (označená jako předmostecký styl). Diskuse o tom, zda jde o dvě paralelní tradice či o projev odlišných lidských aktivit, by přesáhla rozsah tohoto předběžného sdělení. Přítomna je rovněž hrubotvará kamenná industrie, jmenovitě otloukače a kamenné destičky.

V rámci kostěné industrie analyzovala Michaela Zelinová dva tzv. spatulovité nástroje vyrobené z žeber mamuta, spadající do kategorie nástrojů s hranou (obr. 37a,b). Oba artefakty jsou výrazně poškozeny tafonomickými procesy, zejména zvětráváním. Na základě předběžné analýzy výrobních stop bylo možno sestavit rámcové technologicko-ekonomické transformační schéma nástrojů. Polotovár byl získán podélným rozdělením žebra, pravděpodobně pomocí klínování, které zanechalo stopy na laterálních stranách jednoho z nástrojů. Stopy preparačního řezání či drážkování nebyly vzhledem k vysokému stupni tafonomického poškození pozorovány.

Obr. 36: Pavlov VI. Výběr štípané industrie. Inventární čísla: 1: bez č.; 2: 301, 3: bez č.; 4: 1441; 5: 266; 6: 297; 7: 1253; 8: 924; 9: 404; 10: 491; 11: 302; 12: 030; 13: 258; 14: 278; 15: 274; 16: 297; 17: 645; 18: 891. Fig. 36: Pavlov VI. Selection of lithic industry.

Ve fázi tvarování byla distální část jednoho z nástrojů modifikována broušením. Stopy broušení jsou na distální hraně viditelně ohlazené, což svědčí o následném použití nástroje. Negativy po úderech a deformace na proximálním konci a odštěpy na distálním konci dokládají využití (či reutilizaci) nástrojů ve smyslu prostředníků.

Ozdobné předměty, barvivo, keramika

Ozdobné předměty představují čtyři provrtané ploché oblázky, z nichž některé nesou na povrchu série krátkých vícesměrných rýh (obr. 38), dále provrtaný zub polární lišky a do určité míry i schránky terciérních měkkýšů (viz výše). Barvivo tvoří jednak úlomky hematitu ocelově šedé barvy a vysokého lesku, jednak zemité hrudky červených a okrových barev. Barevné otěry jsou patrné i na artefaktech (roztírací destička, otupený bok čepelky – obr. 36 : 8, provrtaný obláček, atd.).

Poslední nálezovou skupinu tvoří fragmenty vypálené hlíny, které nesou stopy záměrných i náhodných činností a kterým v tomto svazku věnujeme samostatnou studii (Králík a kol. 2008). Důsledkem plastické modelace a úpravy povrchu keramické hmoty jsou zoomorfnní tvary (hlava, trup?, nohy?). Důsledkem následné záměrné

Obr. 37: Pavlov VI. Kostěné spatulovité nástroje. Inventurní čísla: 827, 858. Fig. 37: Bone spatulae tools.

činnosti, snad rituální, je frontálně vedený vpich proti hlavě zvířete, tedy jev v keramickém souboru z Dolních Věstonic–Pavlova již vícekrát popsán. Mimo to se do povrchu těchto předmětů otiskly různé organické struktury, které by se jinak nedochovaly: zřejmě jde o lidské prsty (epidermální lišty), zvířecí chlupy (podle recentní analogie *Rangifer tarandus*) a textilní struktury.

Závěr

Objev nové lokality Pavlov VI potvrzuje, že nálezový potenciál klasického paleolitického areálu Dolní Věstonice–Pavlov není dosud vyčerpán. Její geografickou polohu by (s přihlédnutím k našim dosavadním sídelně-geografickým poznatkům) bylo možné se značnou přesností predikovat: zaujímá totiž temeno mírně terénní vlny, a to ve standardní nadmořské výšce mírně přesahující vrstevnici 200 m n.m. Na základě radiokarbonového datování i archeologického obsahu ji můžeme označit jako satelitní lokalitu vůči velké sídelní aglomeraci Pavlov I (Svoboda a kol., v tisku).

Lokalitu tvoří jeden osamocený sídelní celek o průměru zhruba 5 m, obklopený archeologicky sterilní spraší (a tímto připomíná např. sídelní celek LP/1-4 v Dolních Věstonicích II). Zřejmě se jedná o místo zpracování dvou mamutů – dospělé samice a mláděte. Vnitřní struktura, tedy jáma se stopami ohně (žáru) v centru, obklopená malými jamkami, s bočně situovanou kumulací velkých ma-

Obr. 38: Pavlov VI. Perforované ozdobné oblázky. Inventurní čísla: 918, 1033, 1283. Foto: Martin Frouz. Fig. 38: Pavlov VI. Perforated decorative pebbles. Photo by Martin Frouz.

mutích kostí, je pro gravettské sídelní celky již klasická. Navzdory malému rozměru poskytla tato lokalita velmi bohatý nálezový inventář, ať již jde o uhlíky dřevin, faunu se stopami lidských zásahů, kamennou industrii pavlovienu, kostěnou industrii, nebo ozdobné předměty, modelované úlomky pálené hlíny i otisky textilních a dalších struktur v jejich povrchu. Otisky zvířecích chlupů byly v paleolitickém keramickém materiálu zjištěny vůbec poprvé.

Jiří Svoboda, Věra Čulíková, Šárka Hladilová, Martin Novák, Miriam Nývltová Fišáková, Daniel Nývlt, Michaela Zelinková

Poděkování

Terénní výzkum byl podpořen zakázkou obce Pavlov, zpracování materiálu grantem GAČR 404/08/0045 (J. Svoboda), výzkumným záměrem MSM0021622427 (Š. Hladilová) a grantem GA AV ČR KJB 800010701 (M. Nývltová Fišáková a M. Zelinková).

Literatura

Hladilová, Š. 1994: Nálezy třetihorních fosilií na mladopaleolitické stanici Milovice (jižní Morava, Česká republika). *Acta Musei Moraviae, Sci. Soc.*, 79, 15–29.

- Hladilová, Š. 1997:** Výsledky studia miocenních fosilií pavlovienských lokalit u Dolních Věstonic a Předmostí u Přerova (sbírky ústavu Anthropos MZM). *Acta Musei Moraviae, Sci. Soc.*, 83, 65–78.
- Hladilová, Š. 2005:** Tertiary fossils, especially molluscs. In: J. Svoboda (ed.): Pavlov I Southeast. A Window Into the Gravettian Lifestyles. *The Dolní Věstonice Studies*, 14, Brno, 374–390.
- Klíma, B. 1976:** Die paläolithische Station Pavlov II., *Přírodovědné práce ústavů ČSAV v Brně 10/4*. Praha.
- Králík, M., Svoboda, J., Škrdla, P., Nývltová Fišáková, M. 2008:** Nové nálezy keramických fragmentů a otisků v gravettieniu jižní Moravy. *Přehled výzkumů* 49.
- Opravit, E. 1994:** The vegetation. In: Pavlov I, excavations 1952–1953. *ERAUL 66 / The Dolní Věstonice Studies 2*, Liege, 175–180.
- Svoboda, J. 1990:** Sídlní celek LP/1–4 v Dolních Věstonicích. In: *Pravěké a slovanské osídlení Moravy*, Brno, 15–25.
- Svoboda, J. (ed.) 1994:** Pavlov I, excavations 1952–1953. *ERAUL 66 / The Dolní Věstonice Studies 2*, Liege.
- Svoboda, J. (ed.) 2005:** Pavlov I–Southeast. A window into the Gravettian lifestyles. *The Dolní Věstonice Studies 14*, Brno.
- Svoboda, J., Klíma, B., Škrdla, P. 2002:** Soupis lokalit paleolitu a mezolitu. In: S. Stuchlík (ed.): *Oblast vodního díla Nové Mlýny od pravěku do středověku, Spisy AÚ AV ČR Brno 20*, 57–71.
- Svoboda, J., Králík, M., Čulíková, V., Hladilová, Š., Novák, M., Nývltová Fišáková, M., Nývlt, D., Zelinová, M. (v tisku):** Pavlov VI: An Upper Paleolithic living unit. *Antiquity*.
- Verpoorte, A., Žemla, M. 2000:** Pavlov (okr. Břeclav). *Přehled výzkumů 1999*, 87–88.

mammoth individuals—probably a female with a calf), horse, reindeer, wolf, fox, wolverine, bear, and hare; numerous lithic artifacts of the Pavlovian industry; two bone artifacts; decorative objects and molded and unmolded pellets of fired clay (Králík *et al.*, this volume), some with imprints of dermatoglyphs, textiles and animal hair visible on their surfaces. The animal hair imprints on Paleolithic ceramics is the first such case ever recorded.

Resumé

The area to the west of the village of Pavlov (within site I) has been proposed for protection and conservation as a National Cultural Monument, however, building activities have been approved for the area to the east (site II). The discovery of a new site (Pavlov VI) in 2007 shows that the potential of this area rich in Paleolithic finds (Dolní Věstonice–Pavlov) is still far from being exhausted. It was possible to predict the geographic location of the site with a high level of probability using our previously defined settlement-geographic model: the site is on a gentle slope at a standard altitude, slightly above 200 m a.s.l. Based on ¹⁴C results and some archaeological characteristics, the site can be considered as a satellite of the large aggregation of Pavlov I.

The site itself consists of one isolated settlement unit, approximately 5 m in diameter, surrounded by sterile loess. Its inner structure consists of a pit with traces of fire in the center, surrounded by kettle-shaped pits and with an accumulation of large mammoth bones on the side. These features are typical of the Gravettian settlement units in the area. Although the settlement unit is small, the site has yielded a rich inventory, including charcoal; faunal remains showing traces of human interference (two